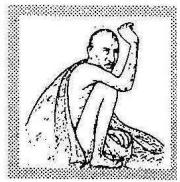

कस्तबा - तारळयुग्म अवतरले श्री गजाननंजंचे शेगऱ्यंब !

- सौ. हेमलता जोशी

श्री. दासगणू महाराजांनी अत्यंत प्रसादिक आणि भावपूर्ण शब्दात निर्मिलेला 'श्री गजानन विजय' हा ग्रंथ म्हणजे महाराष्ट्रातील सुप्रसिद्ध संत श्री गजानन महाराजांचे सर्वोत्कृष्ट जीवनचरित्र होय ! संतांचे चरित्र ऐकण्याचा, संतांच्या उपदेशाचे अनुकरण करण्याचा आणि संतचरणी निष्ठा ठेवण्याचा महिमा आणि मर्म श्री दासगणूनी अतिशय बहारीने या ग्रंथात उल्गडले आहे. "या जगात ईश्वराचे अस्तित्व आहे का ? ईश्वर जर असेल तर तो कुठे आहे ? त्याला कसे शोधायचे ? त्याला कसे जाणायचे ? त्याची प्रचिती कशी घ्यायची? अशा अनेक प्रश्नांची उकल वरील श्लोकाद्वारे स्पष्टपणे झालेली आहे.

होय. ईश्वर आहे ! त्याची प्रचिती निश्चित मिळते. तो सर्वभूती आहे. सर्वांच्या हृदयात आहे ! भारतात होऊन गेलेले महान संत ही ईश्वराचीच रूपे आहेत. संत हेच या भूमीवरील चालते बोलते ईश्वर आहेत. त्यांचे दर्शन घेण्याचे, त्यांच्या सहवासात घेण्याचे, त्यांच्या उपदेशामृताचा लाभ घेण्याचे भाय ज्यांना लाभले, लाभते ते खरोखरी पुण्यवान आत्मेच आहेत ! भौतिक सुखोपभोगांची कसलीही इच्छा, आकांक्षा नसणारे हे संत महात्मे म्हणजे साक्षात वैराग्याचे सागर आहेत. हिंदू धर्माचे अंतिम ध्येय म्हणजे मोक्षपदाची प्राप्ती ! हे मोक्षपद बहाल करण्याचे सामर्थ्य या संतांमध्ये आहे. भक्तीचा, प्रेमाचा ओलावा ज्यांच्या हृदयात आहे असे सर्व भक्त या संतांच्या खूप जवळ असतात. संत म्हणजे साक्षात शुद्ध नीती, शुद्ध आचरण आणि शुद्ध भावांच्या चालत्या बोलत्या प्रत्यक्ष मूर्ती आहेत. हे संत म्हणजे कल्याणाची पेठ आहे. त्यांना अनन्य भावाने शरण जाऊन माणसाने आपले कल्याण सर्वांगीने साधावे.

अशा या संतांच्या उच्च कुळीतील श्रेष्ठ संत श्री गजानन महाराज भाविक जीवनांना आनंद देण्यासाठी, त्यांचा उद्भार करण्यासाठी माघ वद्य सात - अठाशे मध्ये शेगावात प्रगटले ! छोट्या शेगावात आनंदवन करणारे गजानन महाराज कसे प्रगटले?

**संत हेच भूमिकर । चालते बोलते परमेश्वर
वैराग्याचे सागर । दाते मोक्षपदाचे
संत हेच सज्जीतीची । मूर्ती होय प्रत्यक्ष साधी
भव्य कल्याणाची । पेठ आहे विबुद्ध हो ।
(संत कवी श्री. दासगणू महाराज,
श्री गजानन विजय)**

कसे दिसले? देविदास पातूरकरांच्या मुलाच्या क्रतुशांती निमित्त घरात भोजनाची तयारी चालली होती. उष्ट्या पत्रावळी रस्त्यावर टाकलेल्या होत्या. त्याच्या समीप बसलेले हे तेजस्वी योगी दिसले. जवळ जवळ दिगंबर स्वरूपात असलेल्या या तेजस्वी योग्याने

पत्रावळी वरील पडलेले शीत मुखात घालीत असताना एक फार मोठा संदेश दिला उष्ट्या पत्रावळीवरील अन्न खाताना त्यांची वृत्ती शांत, प्रसन्न आणि समाधानी होती. "अन्न परब्रह्म आहे ! त्याचा स्वीकार आदपूर्वक

करा, हाच तो संदेश होता. ही खूण पटवून देण्यासाठी शिते वेचून खाण्याची त्यांची कृती इतर सामान्यांना समजणे केवळ अशक्य होते. पण त्याचे मर्म समजले ते फक्त बंकटलाल आगरवाल आणि दामोदर पंत कुलकर्णी यांना !

श्री गजानन महाराज ऐन तारुण्यात शेगावी प्रगटले. काहींच्या मते 'जगाचा उद्धार करण्यासाठी सज्जनगडचे श्री रामदास स्वामी समर्थ सिद्धयोगी गजाननाचा अवतार धरून महीवर आले! 'श्री गजानन विजय' हा ग्रंथ चिंतामणी म्हणजे श्री महाराजांच्या अभूतपूर्व लीलांचे, चमत्कारांचे आणि त्यांच्या द्वारे त्यांनी दिलेल्या ज्ञानाचे, तत्त्वज्ञानाचे समग्र ओवीबद्ध वर्णन आहे. हे ग्रंथ चरित्र्य अतिशय परमपवित्र समजले जाते. निष्ठापूर्वक एकवीस पारायणे केल्यास अनुभव प्रचिती ताबडतोब मिळते. श्री महाराजांच्या प्रत्येक कृतीत भाविकांना मौल्यवान संदेश मिळतो. देविदासाने पक्वान्नाने भरलेले ताट त्यांच्यासमोर ठेवल्यावर ते तृप्तपणे जेवले, पण पाणी मात्र नाल्याचे प्याले. दामोदरपंतांनी शुद्ध पाणी गडव्यात आणले, पण महाराज म्हणाले, व्यावहारिक कथा तुम्ही आम्हाला सांगू नका. हे संपूर्ण चराचर ब्रह्माने व्यापलेले आहे. तेथे गदूळ, निर्मळ आणि स्वच्छ, अस्वच्छ पाणी हे भेद नाही. निर्मळ, गदूळ आणि सुवास आणि कुवास प्रत्यक्ष ईश्वरच आहे. पिणारा त्यांच्या पासून वेगळा नाही. ही ईश्वराची अगाधलीला आहे. मानवाला या जन्मात कळणे अशक्य आहे.

द्रव्य, पैसा यांना महाराजांच्या लेखी फार किंमत नव्हती. व्यापारी सौदा त्यांच्या जीवनात नव्हताच मुळी ! ते सदैव हरिकीरीत आणि शिवमंदिराकडे भाविकांचे लक्ष वेधित असत. पितांबर शिंप्याला रस्त्यात चमत्कार दाखवला. गोसाव्याचा गांजाचा नवस फेडला स्वतः गांजा पिऊन ! त्याची इच्छा पुरविली आणि गांजाची प्रथा पडली. आपल्या पायाचे तीर्थ देऊन जानराव देशमुखांचे गंडांतर टाळले. आणि मृत्यूचे विविध प्रकार कथन केले. ढोंग करणाऱ्या विठोबाला मार देऊन जागेवर आणले. चिलमीसाठी जानकीराम सोनाराने विस्तव दिला नाही त्यांना ! त्यांच्या चिंचवण्यात किडे पडले, पण त्याने महाराजांची क्षमा मागताच ते चिंचवणे शुद्ध पण केले. चंदू मुकिनांस उतरंडीला ठेवलेल्या दोन कान्होल्यांचे स्परण देऊन तेच मागितले. कोरड्या ठणठणीत विहिरीत जिवंत झरा फोडला. बंकटलालच्या शिष्यात्त्वाची परीक्षा पण त्यांनी घेतली. मळ्यात कणसे खाण्यासाठी त्यांनी नेले असताना उठलेल्या गांधील माशांना भिऊन सगळे पळाले, पण महाराज मात्र शांतपणे समाधी अवस्थेत बसले. गांधील माशांची जणू काही गोधडी पांघरली त्यांनी ! पण हूं चू नाही. आडदांड पाटील मंडळीशी कुस्ती खेळून मल्ल विद्येचे प्रत्यंतर दिले. पाटील मंडळीनी ऊसांचे असंख्य प्रहार केल्यानंतरहि ते शांत होते. त्यांच्या योग सामर्थ्याच्या प्रभावाने त्यांच्या शरिरावर एकहि वळ उठला नाही. ब्रह्म गिरीच्या गोसाव्याला ‘नैनं छिन्दानी’ या श्लोकाचे रहस्य सांगून त्याचे खेरेखुरे प्रात्यक्षिक दाखवले. जळत्या पलंगावर ते शांतपणे बसून राहिले. ते दृश्य पाहून इतरांची बोबडी वळली, पण महाराजांना काही झाले नाही. खन्या संताना इजा करण्याचा, जाळण्याचा धीर खुद अगीला, वणवानराला पण झाले नाही. द्वाड घोड्याला शांत केले, तर सुकलालाच्या द्वाड, गायीला अति गरीब केरुन टाकले. कुणाला पुत्र प्रासी झाली तर कुणाच्या दारिद्र्याच्या, शरिराच्या व्यथा दूर केल्या. श्री. लोकमान्य टिळकांना प्रसाद पाठवला. श्री. वासुदेवानंद सरस्वतींची आणि गजानन महाराजांची भेट पण फार विलोभनीय झाली. एकमेकांकडे स्थिर दृष्टिक्षेप करीत त्यांनी एकमेकांच्या भेटीचा आनंद लुटला. असे असंख्य चमत्कार आणि लीला वाचताना. श्री. गजानन महाराजांच्या श्रेष्ठत्वाची आणि सामर्थ्याची ठायी ठायी प्रचिती येते.

या गजानन रूप जमिनीवर जे पेराल सत्य भावाने ते तुम्हाला निश्चित पणे परत मिळणारच ! सन्तीतीला न सोडता, शुचिभूत भक्तीची कास धरल्यास तिची फळे अलौकिक असतात. संत

सेवा ज्या ज्या ठिकाणी होते, त्या त्या ठिकाणी उर्जितावस्था येते. तीर्थक्षेत्राचे महत्त्व प्राप्त होते. ‘श्री गजानन विजय’ ग्रंथाचे पारायण करणे म्हणजे एकवीस एकवीस मोदकांचा नैवेद्य श्री गजाननाला अर्पण करणे होय ! एकवीस दूर्वाकूर गजाननाला बाहल्यासारखे आहे. हे चरित्र जो नियमाने वाचील त्याचे मनोरथ श्री गजानन कृपेने पूर्ण होतील, अशी ग्वाही दिलेली आहे. हा ग्रंथ चिंतामणी आहे. मनात दृढ भाव आणि श्रद्धा असल्यास चिंतिलेले फळ मिळालेच पाहिजे.

श्री गजानन महाराजांनी आपल्या असंख्य भक्तांवर कृपा केली, शरण आलेल्यांना अभयदान दिले. आपल्या भक्तांचे संचित, प्रारब्ध त्यांना सहगत्या कळत असे. त्यांचा शिष्य भास्कराला पिसाळलेले कुत्रे चावले. बाळाभाऊ पाटिलांनी भास्कराला वाचवण्याची विनंती केली, तेव्हा श्री महाराजांनी त्याला सत्यपरिस्थितीची योग्य शब्दांत जाणीव दिली. खुद भास्कराने पण महाराजांना योग्य तेच करण्याविषयी विनविले. लेकुराचे अवघे हिता माता एक ते जाणत | मी आपले लेकरु म्हणून विनंती कशास करु? तू अवघ्या ज्ञानाचा सागर | अवघे काही कळते तुला॥

पाटील यांच्या प्रस्तावाला महाराज म्हणाले, जन्ममरण ही तुझी भ्रांती आहे. परमार्थाचा उपाय जाणणे महत्त्वाचे आहे. त्याचा माणसाने उपयोग करावा. मोह समूल सोडावा. आपला प्रारब्धभोग निमूटपणे भोगावा. संचित-प्रारब्ध-क्रियमाण हे भोगल्यावाचून या बद्ध जीवाला सुटका नाही. पूर्व जन्मी जे केले ते या जन्मी भोगावे. आणि ते भोगण्यासाठी जन्मास यावे, हा सिद्धांत आहे. भास्कराचे पूर्व जन्माचे उर्वरित उरले नसल्यामुळे तो मुक्त झालेला आहे. तो मोक्षास जाण्यासाठी योग्य झाला आहे. त्याचा मार्ग अडवू नका. त्याला वाचविण्याचा आग्रह करू नका. भास्करासारखा भक्त पुन्हा जन्मास येईल. ते कुत्रे त्याचे पूर्वजन्मीचे वैरी होते. म्हणून ते त्याला चावले. त्याच्या विषयी भास्कराच्या मनात जर द्वेष उरला तर तो पुढील जन्मास कारणीभूत होईल. पण आता पूर्व जन्माचे वैर सरले आहे. उरले काहीच नाही. सर्व उपाधि सरल्या आहेत. मी त्याला दोन महिने वाचवतो. पिसाळू देत नाही. कारण त्याच्या मनातील कुत्र्याविषयीची द्वेषाची भावना जाणे जरुरीची आहे. पण त्यानंतर त्याला मात्र मृत्यूस सामोरे जावे लागेल. आणि खरोखरी वद्य पंचमीला समर्थाच्या आज्ञेने पद्मासन घालून नासाग्री दृष्टी ठेवून भास्कराने सर्व वृत्ती लीन करून हा इहलोक सोडला.

श्रीधर गोविंद बाळे हा विद्यार्थी आंग्लविद्या शिकला. पण

इंटर परीक्षेत नापास झाला. वर्तमानापत्रे वाचित फिरत राहिला. त्याने केसरी वर्तमानपत्रात ओयामा टोगो चरित्र वाचले आणि त्याच्या मनात विचार आला की, आपण विलायतेला जावे. यंत्र विद्या शिकावी. टोगो यामा या दोघांप्रमाणे ज्ञान संपादून मायभूमीचा उद्धार करावा, पण दारिद्र्य, घरची गरिबी, कोणाची मदत मिळेना. विलायतेला जाणार कसा? आपल्या मित्रांबोरबर समर्थाच्या भेटीला गेला. तो सन्मुख येताच समर्थनी तात्काळ त्याचा मनोदय जाणला. त्यावेळी त्याला केलेला उपदेश फार मोलाचा आहे. महाराज म्हणाले, उगीच परदेशात जाण्याचा विचार करू नकोस. व अवघे काही आहे येथे। अर्थ ना भौतिक शास्त्रात। सेवी अध्यात्मविद्येस। म्हणजे कृतार्थ होशील तू।

आणि खरोखर श्रीधरच्या मनात विचार क्रांती झाली. व्यक्तीच्या मनात परिवर्तन घडवून आणण्याचे जबरदस्त सामर्थ्य श्री गजानन महाराजांच्याकडे होते. श्री महाराज गर्जले, हिंदुस्थान सोडून उगाच कुठे जाऊ नकोस. अगणित पुण्य केल्यानंतरच या देशात ‘जनन’ होते. या भौतिक शास्त्रापेक्षा योग्यशास्त्र समर्थ आहे. ज्याला

योगशास्त्र येते तो भौतिक शास्त्राला मानीत नाही. आणि योगशास्त्राहून आध्यात्मविचार श्रेष्ठ आहे तो करून पाहा. इतरत्र कुठे जाऊ नकोस. तुझा अभ्युदय येथेच आहे. पुढे श्रीधर बी.ए.,एम.ए. झाले आणि शिरपुरी कॉलेजला ‘प्रिन्सिपॉल’ म्हणून त्यांची नेमणूक पण झाली. संत हे साक्षात ईश्वरच असतात. त्यांच्या कृपेचा आधार मिळाला तर माणसाचे भाग्य उदयाला येते. संतांच्या अंगी परिवर्तन घडविण्याचे जबरदस्त सामर्थ्य कसे असते, हे या उदाहरणावरून स्पष्ट होते.

समाजातील ढोंगी पोटभरू, स्वार्थी वृत्तीने उदरनिर्वाह करणाऱ्या पाच तेलंगी विद्वानांना गजानन महाराजांनी अत्यंत प्रडेतोडपणे, स्पष्टपणे धडा शिकविला. स्वतः श्री महाराजांच्या मुखातून प्रगल्भतरीत्या बाहेर पडलेले वेदपठण आणि क्रचा ऐकून त्या ब्राह्मणांचे भान हरपले. ते गर्भगळित झाले. हे पाच तेलंगी ब्राह्मण अत्यंत कर्मठ असून वेद जाणणारे होते. पण त्यांचा लोभ ब्रेदांपेक्षा धनावर जास्त होता. काही लाभ होईल या आशेने ते नहाराजांकडे आले. महाराज खंडू पाटलाच्या घरी होते. निजलेले झेते. त्यांना जागे करण्यासाठी हे ब्राह्मण जटेचे मंत्र स्वरासहित अति उच्च स्वरात म्हणून लागले. मंत्र म्हणतांना चूक झाली. पण गी दुरुस्त न करता ते तसेच मंत्र पठण करीत राहिले.

त्याबरोबर श्री गजानन महाराज ताबडतोब आसनावर उटून बसले. आणि ब्राह्मणांना म्हणाले, “तुम्ही कशासाठी वैदिक झाला? अशा प्रकारे वेदविद्येला हीनत्व आणू नका” आणि त्या ब्राह्मणांनी ज्या क्रचा म्हटल्या होत्या तोच अध्याय श्री गजानन महाराजांनी धड धड म्हणून दाखविला. त्यांच्या म्हणण्यात कुठेही चूक नव्हती. शब्दोच्चार बिनचूक, स्पष्ट आणि स्वच्छ होते. दासगण म्हणतात “वाटे वसिष्ठ मूर्तिमंत वेद म्हणण्या बसला असे। ते तेलंगी ब्राह्मण अवाक् झाले. खाली माना घालून बसले. त्यांच्या मनात एक विचार आला. हा पिसा कशाचा हा तर महाज्ञानी।

चारी वेद त्यांच्या वदनी। नांदतात प्रत्यक्ष
हा विधाताच होय दुसरा। शंका येथे नुरली जरा।
हा असावा ब्राह्मण खरा। जातीने की निःसंशय ॥

श्री महाराज म्हणजे साक्षात् जीवनमुक्त सिद्धयोगीच आहेत. आपले काही पुण्य होते म्हणून त्यांचे दर्शन घडले. हा साक्षात् वामदेवच. त्याला दुसरी कोणतीही उपमा नाही. तेलंगी ब्राह्मणांचा गर्व, धुंदी खाडकन् उतरली. मनात परिवर्तन घडले.

‘श्री गजानन विजय’ या ग्रंथात अशी असंख्य उदाहरणे आहेत. केवळ चमत्कारांच्याच कथा नाहीत. संतांच्या हातून चमत्कार घडतात. पण ते घडविणे हा उद्देश नसतो. त्या चमत्कारांमुळे व्यक्तीचे आणि समाजाचे परिवर्तन होते. सत्कर्माचे, चांगल्या नीतीचे आचरण करण्याकडे त्यांना प्रवृत्त करणे हाच त्यामागचा उद्देश असतो. संत करुणेचे, दयेचे, क्षमेचे आणि शांतीचे महासागरच असतात. त्यांच्या मनात भक्ताविषयी उद्भवलेली करुणा, प्रेम झ्याला अनुभवावयास मिळते, तो खरा भाग्यवान होय. ‘श्री गजानन विजय’ या ग्रंथांच्या पारायणातून हे दर्शन होते. ही जाणीव निर्माण होते. श्री महाराजांची भक्ती, प्रेम अत्यंत जिव्हाळ्याने करणाऱ्या भक्तांची संख्या प्रचंड आहे. महाराष्ट्रात ठिकठिकाणी श्री गजानन महाराजांची उपासना अत्यंत निष्ठेने, भक्तिभावने होत असते. श्री महाराजांच्या अशाच जागृत स्थानाला भेट देण्याची कसबा-तारळे येथे संपन्न झालेल्या श्री सप्तशती शतचंडी हवनाच्या अनुष्ठानात भाग घेण्याची संधी मिळाली.

साक्षात् श्री महालक्ष्मीच्या प्रसन्न वरदहस्त असलेल्या कोल्हापुरापासून अंदाजे चाळीस मैलांवर राधानगरी तालुक्यात ‘कसबा-तारळे’ नावाचे छोटेसे गाव रम्य निसर्गांच्या, ढोंगरांच्या

शीत वसलेले आहे. हा प्रवास करत असताना विस्तीर्ण गरलेल्या डोंगराच्या राशी, दाट वृक्षराजी आणि निळेशार आकाश पिले मन मंत्रमुग्ध करते. शहरी गजबजाटापासून दूर जाताना सगर्चे सान्निध्य मनाला एक अपूर्व शांती आणि समाधानाचा यय देते. अशा या तारळे गावातून पुन्हा परत डोंगरांची चढण वळ होते. आणि मग आपण प्रवैश करतो एका सुंदर आध्यात्मिक तावरणाने बहरलेल्या निसर्गाच्या अभूतपूर्व रमणीय साम्राज्यात!

तुमची पावले चढण चढता चढता थकत नाहीत. ज्यूबाजूच्या सुंदर वृक्षरांजीकडे पाहता पाहता एकदम तुमचे लक्ष न शुंदर मंदिराकडे आर्कर्षित होते. संपूर्ण महाराष्ट्रात अत्यंत अपूर्वक आणि आदरणीय भावाने भक्ति करणाऱ्या हजारो द्वावान साधकांच्या संत श्री गजानन महाराजांच्या पवित्र देराचे, ध्वजाचे दर्शन होते. आणि भक्तीभावाने हात नम्रपणे डले जातात. मनात आणि ओठावर दिव्य मंत्राचे शब्द उमटतात, एण गण गणात बोते।

या गावात श्री गजानन महाराजांच्या सुंदर मंदिराची स्थापना ल्यानंतर संपूर्ण गावात एक निराळेच चैतन्य निर्माण झाले आहे. या गावकन्यांचे श्रद्धास्थान असलेल्या या मंदिराच्या प्रतिष्ठापनेचा देहास मोठा रोमर्हषक आहे. मंदिराचे सेक्रेटरी श्री कल्याण ठवणीनी अतिशय उत्साहाने सर्व माहिती दिली. ‘श्री दुर्गा मंशती ॥’ देवी महात्म्यम, तुमचे पौरोहित्य तुम्हीच करा, दुर्धर्मातील व्रतवैकल्ये शास्त्र असे सांगते. (भाग १, भाग २) यूनंतरचे जीवन, श्री दुर्गा सप्तशती-स्तुतीमंत्र पाठ, सूक्ष्म देहाने वार, सप्तशती-रहस्यमय या ‘वेदवाणी प्रकाशन’ तर्फे प्रसिद्ध लेल्या या सर्वोत्कृष्ट आणि मौलिक ग्रंथांचे लेखन प्राध्यापक. अ. कृ. देशपांडे हे १९८९ साली तारळ्यामध्ये आले हाते. चंच्याबोबर श्री. एस. आर. पाटीलही होते. त्यांनी डोंगरमाथ्यावर सुंदर निसर्गरम्य ठिकाणाला भेट दिली. इतरही प्रमुख गावकरी इल्ली होती. आध्यात्मिक चर्चा झाल्या. सरांचे उत्तम मार्गदर्शन छाले. त्या वेळी हा छोटासा कार्यक्रम एका झोपडीत झाला. तेंचांगले आध्यात्मिक ठिकाण व्हावे असे सर्वांच्या मनात आले. तो गजानन महाराजांचे मंदिर बांधावे’ असाच विचार प्रकृष्टने आला. चांगले संकल्प नेहमीच सिद्धीस जातात. अशा या रसंकल्पाची मूळ बीज अतिशय भक्तिभावाने, श्रद्धेने सर्वांच्या गात रुजले गेले.

पण त्यासाठी आवश्यकता होती जागेची. या जागेचे

मालक श्री. बाबासाहेब बलवंड हे मुस्लिम धर्मीय आहेत. त्यांनी मोठ्या उत्साहाने जागा देण्याचे कबूल केले. एक खोली बांधण्यात आली. श्री. देशपांडे सरांनी मार्गदर्शन करताना उद्गार काढले, “श्री गजानन विजय” या महान पोथीची एक हजार पारायणे करा, श्री महाराजांच्या कृपेने मदतीचा ओघ सुरु होईल. लोक आपणहून पुढे येतील. देण्या देतील. श्री गजानन महाराजांच्या मंदिर स्थापना आणि उभारणीचे स्वप्न प्रत्यक्षात येईल.” खरोखरीच प्रत्येक गावकन्याच्या मनात एक चैतन्याचा स्फुलिंग, निर्माण झाला. उत्साह आला. लोकांनी मोठ्या १००० पारायणे केली. १०० लोकांना जेवण दिले. हळूहळू आर्थिक मंदत येऊ लागली. पायाभरणीला सुरुवात झाली. या जागेवर मोठे मोठे खडे होते. जागा स्वच्छ करताना, दगड, गोटे काढताना आणि जागेचे लेवलिंग करताना गावातील लहान, तरुण ते मध्यमवर्गाने, वृद्ध, साध्या लोकांनी पुढांकार घेतला. गावकन्यांनी मिळून काम केले. जागेची सफाई हातांनी केली. ती करताना हाताला जखमा झाल्या, पण श्री गजानन महाराजांच्या नामस्मरणात झालेल्या कष्टांपासून आनंदच निर्माण होत राहिला. शारीरिक कष्टाचे, दुःखाचे भानच उले नाही. आणि पाहता पाहता एक छोटेसे मंदिर उभे राहिले. श्री गजानन महाराजांची अतिशय सुंदर मूर्ती ज्यपूरहून आणली.

दि. ५/५/१९९२ साली श्री गजानन महाराजांच्या या सुंदर मूर्तीची प्रतिष्ठापना गावकन्यांनी प्रा. अ. कृ. देशपांडे यांच्या हस्ते केली. त्या निमित्ताने फार मोठा सोहळा भरला होता. पारायणे झाली. धार्मिक अनुष्ठाने, होम, हवन मोठ्या उत्साहाने पार पडले. महाप्रसाद करण्यात आला. गावकन्यांचे स्वप्न खरोखरच सत्यात उतरले. विशेष म्हणजे या मंदिराची सर्व व्यवस्था येथील कार्यक्रम, परायणे या सर्वात गावकन्यांचा सक्रिय सहभाग असतो. पाण्याची योजना करण्यामध्ये श्री. कोतवाल यांनी ‘बोअरची’ व्यवस्था केली. इंडियन ऑइल. या कंपनी तर्फे शुद्ध पाण्याची व्यवस्था झाली.

दशमी, एकादशी आणि द्वादशी या तीन दिवसांत ‘श्री गजानन विजय’ या ग्रंथाचे नित्य पारायणे होत असतात. दररोज सकाळी पूजा, आरती होते. सर्वजण एकत्र येतात. भजन, प्रवचन, सत्संगाचे कार्यक्रम होतात. श्री गजानन महाराजांचे हे मंदिर आज ‘तारळे’ गावाचे भूषण ठरले आहे. श्री. कल्याण श्रीपाद गुळवणी हे पौरोहित्याचे काम करतात. श्री. राहूल वणकुद्रे मंदिराचे अध्यक्ष

आहेत. श्री. बाळू साईनकर, श्री. बळवंड बालेचंद, श्री. दीपक पाटील, श्री. बाजीराव पाटील अशा अनेकांच्या फार मोठे सहकार्य सातत्याने होत असते.

संध्या मंदिरात नित्य सेवा होते, पण बाहेर गावाहून येणाऱ्या साधकांसाठी किंवा इतरही भक्तगणांना निवास सेवा उपलब्ध व्हावी म्हणून सर्वजण प्रयत्नशील आहेत. मंदिराच्या मागे दहा खोल्या स्थियांसाठी आणि दहा खोल्या पुरुष साधकांसाठी बांधण्याचा गावकन्यांचा मानस आहेत. त्यासाठी अर्थातच आर्थिक मदतीची, सहकार्याची अपेक्षा आहे. त्यादृष्टीने कार्य यशस्वी होण्यासाठी श्री गजानन महाराजांची कृपा आणि सेवाच कारणीभूत ठरणार आहे, अशी त्यांची हढ श्रद्धा आहे.

गावकन्यांच्या एकजुटीतून जिद्दीने प्रयत्न करून उभारलेल्या या मंदिराच्या सभागृहात शंभरापेक्षा जास्त माणसे बसू शक्तील असे सभागृह फार सुंदर बांधले आहे. खेरे तर माळ्रानावर उभ्या राहिलेल्या या पवित्र वास्तुमुळे सर्व लोकांच्या नव्हे, संपूर्ण गावाच्या जीवनवृत्तीत, मनोवृत्तीतच फरक पडलेला आहे. लोकांच्या हातून जास्तीत जास्त विधायक कार्ये घडत आहेत. अनुभव चांगले येऊ लागले. ‘श्री गजानन विजय’ ग्रंथाच्या सामूहिक पठनामुळे एकत्रित उपासनेचे महत्त्व सर्वांना पटले. मुलांवर चांगले संस्कार होत आहेत. पूर्वी होणारी भांडणे, वैमनस्य कमी होऊन एकोपा वाढू लागलेला आहे. सर्व धर्मांचे, जातीचे बाल, तरुण, वृद्ध, स्त्रिया, पुरुष श्री महाराजांची उपासना अतिशय निष्ठेने आणि भक्तीने करत आहेत.

संपूर्ण माळ्रानावर फुललेले नवजीवन अधिकच परिपूर्ण सामर्थ्यशाली होण्यासाठी सर्वांची धडपड सतत चालू आहे. तारळे ग्रामी गजानन ईश्वर साक्षात प्रगटले. त्याचा प्रत्यय सानथोरांना सदोदित येऊ लागले. धनबल, नव्या आशा इहजन्मात महाराज कृपेने, सेवेने फुलणार, परिपूर्ण होणार हा विश्वास हढ झाला. गावकन्यांचा या एकजुटीचा, एकोप्याने राहण्याचा प्रत्यय आम्हाला पण फार प्रकरणी मिळाला.

दि. २१/०८/२००५ या दिवशी श्रावण महिन्यातील नारळी पौर्णिमेच्या दिवशी मंदिरात सप्तशती-शतचंडी हवनाचा फार सुंदर कार्यक्रम झाला. पुण्याहून, मुंबईहून, कोल्हापूर, सोलापूर या ठिकाणाहून साधक आले होते. त्यामध्ये स्त्रिया आणि पुरुषांचा सहभाग होता. २०/०८/२००५ या दिवशी ‘श्री सप्तशती देवीमहात्म्यम’ या नवीनच प्रकाशित झालेल्या पोथीचे शंभर

(१००) पाठ केले. श्री गजानन महाराजांच्या पवित्र आणि सुंदर मूर्तीसमोर हा सर्व कार्यक्रम झाला. जणू महाराज प्रत्यक्ष ऐकत आहेत, अशी आम्हा सर्वांची भावना झाली. समोर मुसळधार पाऊस गर्जत होता, त्याच्या बरोबरीने सप्तशतीच्या मंत्रांनी सारे वातावरण दुमदुमले होते.

या सर्व साधकांची व्यवस्था ठेवण्यासाठी श्री. राहूल वणकुद्रे, श्री. अविनाश देशपांडे आणि त्यांचे गावातील सहायक यांनी खूप मेहनत घेतली होती. साधकांना हातपाय धूण्यासाठी गरम पाणी, नाश्ता आणि भोजन अतिशय तप्तरतेने, प्रेमाने देण्यात आले. त्यांची ती लग्बग, कष्ट आणि उत्साह पाहून खूप कौतुक वाटले. कृतज्ञ वाटले.

दुसऱ्या दिवशी, नारळी पौर्णिमा होती. सप्तचंडीचा हवनाचा फार मोठा कार्यक्रम होता. सुंदर रांगोळ्या, फुलांचे हार, दिव्यांची रोषणाई यांनी मंदिर अधिकच सुशोभित झाले होते. श्री महाराजांची पूजा झाली. आणि हवनाला प्रारंभ झाला. सर्व वातावरण मंत्रपठणाने स्पंदित झाले होते. ‘स्वाहाकाराने दुमदुमले, पुनीत झाले. श्री गजानन महाराजांच्या मंगलमूर्ती समोर झालेल्या या पवित्र अनुष्ठानाचे, हवनाचे महत्त्व अनन्य साधारण होते. गावातील सर्व स्त्री, पुरुष, मुले मोठ्या संख्येने हजर होते. महाराजांच्या भक्ती प्रेमाने सर्व भारावले होते. संदृगुरुंच्या लाडक्या भजनाने मंदिर आणि आजूबाजूचा परिसर दुमदुमला, चैतन्याने भारून गेला. या प्रसंगी गणपती पूजन, बळीपूजन, कुमारीपूजन गावातील तीन दाम्पत्यांच्या हस्ते करण्यात आला.

या सुंदर अनुष्ठानाच्या बरोबरच प्रा. श्री. अ.कृ. देशपांडे यांनी नवीनच प्रकाशित झालेल्या ‘श्री दुर्गा सप्तशती देवी महात्म्यम’ पोथीवर अत्यंत सखोल, मार्मिक आणि रसाळ भाषेत विवेचन केले. त्यांच्या उत्कृष्ट विवेचन पद्धतीचा सर्व सप्तशती साधकांना फार मोठा प्रत्यय आला. मार्गदर्शन झाले. बाहेर मुसळधार पाऊस पडत असताना सर्व विवेचन अतिशय शांतपणे चाललेले होते. एक अभूतपूर्व अनुभव सांच्यांनी घेतला. असे वाट होते की, हे सारे असेच चालू राहावे संपूच नये.

हवन आरती झाल्यानंतर महाप्रसाद झाला आणि या सुंदर अनुष्ठानाची सांगता झाली. कसबा तारळे या गावात श्री गजानन महाराजांचे ‘शेगाव’च अवतरले आहे, अशी अनुभूती आम्हा सर्वांना आली. श्री महाराजांच्या श्रद्धापूर्ण उपासनेमुळे संपूर्ण गावात घडलेले परिवर्तन आम्ही प्रत्यक्ष डोळ्याने पाहिले. अनुभवले.

निरोप घेताना गावकन्यांनी जेव्हा महाराजांचे लाडके भजन
म्हणायला सुरुवात केली तेव्हा आम्ही सर्व अतिशय भारावून
गेलो. काय होता त्या भजनाचा संदेश ?

गणगणात बोते । हे भजन प्रिय सदगुरुते ।

या श्रेष्ठ गजानन गुरुते । तुम्ही आठवित रहा याते ।

हे स्तोत्र नसे अमृत ते । मंत्राचि योग्यता याते ।

हे संजीवनी आहे नुसते । व्यावहारिक अर्थ न याते ।

मंत्राचि योग्यता कळते । जो खराच मांत्रिक त्याते ।

या पाठे दुःख हरते । पाठका अति सुख होते ।

ह्या साधून अवघे याला । मनी धरून भावभक्तीला ।

कल्याण निरंतर होईल । दुःख ते मुळी नच राही ।

तुम्ही बसून तारळे क्षेत्र गावी । स्नोत्राची प्रचिती पाहावी
ही दंतकथा ना लबलाही। ही या गजाननाची खाही .. ||

- सौ. हेमलता जोशी

पुणे

* * *